สถานภาพของสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ที่อยู่ในความครอบครองของประชาชน ระหว่างปี พ.ศ. 2551 - 2560

Status of Protected Wildlife for Captive Breeding in Private Sector During 2008 – 2017

สักรินทร์ อ้นประวัติ[1]
รองลาภ สุขมาสรวง[2]
fforrls@ku.ac.th
ประทีป ด้วงแค[3]
fforptd@ku.ac.th
[1]นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม
คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
sakkharin@hotmail.com
[2,3]คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชนิดและจำนวนของสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ที่อยู่ในความครอบครองของประชาชน ซึ่งมีการแจ้งขึ้นทะเบียนไว้กับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2560 และการกระจายการครอบครองและมูลค่าของสัตว์ป่าดังกล่าว โดยใช้ข้อมูลมาคำนวณจำนวนชนิด จำนวนสัตว์ป่า ผู้แจ้งขึ้นทะเบียน และกลุ่มของสัตว์ป่า รวมถึงจำแนกเป็นรายปีและภูมิภาค และใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยและนำข้อมูลไปใช้วางแผนและกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าอย่างยั่งยืนต่อไป โดยผลการศึกษาพบว่า มีประชาชน 1,996 ราย แจ้งขึ้นทะเบียนสัตว์ป่า 44 ชนิด จากที่อนุญาตให้เพาะเลี้ยง 52 ชนิด แบ่งเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 7 ชนิด นก 34 ชนิด และสัตว์เลื้อยคลาน 3 ชนิด รวมทั้งสิ้น 43,376 ตัว เฉลี่ยปีละ 4,338 ตัว และมีมูลค่ารวม 32,989,825 บาท โดยนกมีการแจ้งมากที่สุด 27,735 ตัว (63.94%) มีมูลค่า 16,671,625 บาท รองลงมาเป็นสัตว์เลื้อยคลาน 14,954 ตัว (34.48%) มีมูลค่า 6,998,600 บาท และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 687 ตัว (1.58%) มีมูลค่า 9,319,600 บาท โดยภาคเหนือมีการแจ้งมากที่สุด 14,600 ตัว (33.66%) ส่วนภาคตะวันออกมีการแจ้งน้อยที่สุด 1,790 ตัว (4.13%) และพบว่า ค่าเฉลี่ยของจำนวนชนิดสัตว์ป่า จำนวนสัตว์ป่า จำนวนผู้แจ้งขึ้นทะเบียน และจำนวนกลุ่มของสัตว์ป่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

คำสำคัญ: สถานภาพ, สัตว์ป่าคุ้มครอง, เพาะพันธุ์

Abstract

This research aims to study the species and number of protected wildlife for captive breeding in private sector which has been registered with DNP during the year 2008 - 2017, and the distribution, possession, and value of protected wildlife in the people's possession. The data was analyzed and calculated in the number of species, wildlife, registrants, and wildlife groups, also classified in annually and 6 regions, using descriptive statistics and variance analysis to compare and distribute the data for planning and determining in the sustainable utilization of wildlife in the future. The study found that 1,996 people registered 44 species, mammals-7, birds-34, and reptiles-3 with the DNP, total amount 43,376 individuals, average 4,338 individuals/year, total value 32,989,825 baht. There were 27,735 (63.94%) of bird group, and value 16,671,625 baht, followed by 14,954 (34.48%) of reptile group, and value 6,998,600 baht, finally, 687 (1.58%) of mammal group, and value 9,319,600 baht. The highest region is the North, 14,600 (33.66%), and the lowest is the East, 1,790 (4.13%), and the average of number of species, wildlife, registrants, and wildlife group were not different with statistical significance at the statistical level of .05.

Keywords: Status, Protected Wildlife, Captive Breeding

บทนำ

ปัจจุบันมีประชาชนจำนวนมากให้ความสนใจในการเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่า โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป ทั้งสะสมและชื่นชอบเป็นการส่วนตัว งานอดิเรก หรือเชิงพาณิชย์เพื่อเป็นแหล่งรายได้ ล้วนเป็นการส่งเสริมและช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์สัตว์ป่านอกถิ่นกำเนิดได้เป็นอย่างดี และยังทำให้ภาคประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สัตว์ป่าอีกด้วย โดยเฉพาะการขยายพันธุ์สัตว์ป่าในกรงเลี้ยงซึ่งภาครัฐและส่วนราชการที่มีหน้าที่กำกับดูแลด้านการอนุรักษ์และบริหารจัดการสัตว์ป่าได้เล็งเห็นว่า มีความสำคัญและสามารถอนุรักษ์สัตว์ป่าหรือพันธุกรรมของสัตว์ป่าของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ โดยสัตว์ป่าคุ้มครองส่วนใหญ่ที่ประชาชนนิยมเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์มีหลากหลายชนิด อาทิ นกปรอดหัวโขน งูหลาม งูเหลือม นกกางเขนดง และไก่ฟ้าหลังขาว เป็นต้น ซึ่งเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 การครอบครองหรือดำเนินการเพาะขยายพันธุ์โดยไม่ได้รับอนุญาตก็จะมีความผิดตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจึงได้มีการผลักดันให้มีกฎหมายมารองรับสำหรับการเพาะขยายพันธุ์และครอบครองสัตว์ป่าคุ้มครองเพื่อให้ประชาชนได้ดำเนินการอย่างถูกต้อง

และเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด โดยการออกกฎกระทรวงกำหนดชนิดของสัตว์ป่าคุ้มครองให้เป็นสัตว์ป่าชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ พ.ศ. 2546 ซึ่งได้กำหนดชนิดของสัตว์ป่าคุ้มครองที่อนุญาตให้เพาะพันธุ์ได้ไว้จำนวนทั้งสิ้น 59 ชนิด ประกอบด้วย สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 8 ชนิด นก 42 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 6 ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 1 ชนิด และปลา 2 ชนิด หรือเป็นเพียงประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์ จากจำนวนสัตว์ป่าคุ้มครองทั้งหมด 1,304 ชนิด และได้ตรากฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การขอและการออกใบอนุญาตในการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง การครอบครอง และการนำเคลื่อนที่เพื่อการค้าซึ่งสัตว์ป่าคุ้มครองและซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง และการค้าสัตว์ป่า คุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2551 เพื่อกำหนดวิธีการและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการดำเนินการครอบครอง เพาะพันธุ์ และการค้าสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ตามข้อกฎหมายที่ได้กล่าวไปในข้างต้น โดยการให้ประชาชนได้มาแจ้งขึ้นทะเบียนครอบครองสัตว์ป่ากับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา ซึ่งถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้ที่สนใจสามารถนำสัตว์ป่ามาเพาะพันธุ์ในเชิงเศรษฐกิจหรือการอนุรักษ์สัตว์ป่านอกถิ่นอาศัย (Ex-situ) ทำให้ชนิดพันธุ์ที่อยู่ในภาวะสุ่มเสี่ยงต่อการใกล้สูญพันธุ์ ซึ่งเกิดจากสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยและปัจจัยการดำรงชีพต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากเดิม ทั้งถูกคุกคามหรือบุกรุกทำลาย ได้มีการเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสัตว์ป่าชนิดที่หายากหรืออยู่ในสภาวะเสี่ยง การส่งเสริมการเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่านอกถิ่นอาศัยจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งในการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์สัตว์ป่าให้คงอยู่ รวมถึงการใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากสัตว์ป่าก็เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไปเช่นเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ตลอดจนช่วยลดการคุกคามและอนุรักษ์สัตว์ป่าในธรรมชาติดั้งเดิม (In-situ) ได้อีกช่องทางหนึ่ง

การศึกษาสถานภาพของสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ที่อยู่ในความครอบครองของประชาชนในครั้งนี้ จึงทำให้ทราบข้อมูลชนิดและจำนวนของสัตว์ป่าดังกล่าวที่ได้แจ้งขึ้นทะเบียนไว้กับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช การกระจายการครอบครองและมูลค่าของสัตว์ป่าในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้วางแผนและกำหนดแนวทางทางการใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าอย่างยั่งยืน รวมถึงพัฒนาการอนุรักษ์สัตว์ป่าให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าที่มุ่งเน้นคุณค่าทางด้านนันทนาการหรือวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในท้องถิ่น การเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าที่มุ่งเน้นมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจทั้งระดับครัวเรือน ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ และสุดท้ายเป็นการเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าที่มีเป้าประสงค์หลักในการอนุรักษ์สายพันธุ์ให้คงอยู่ หรือฟื้นฟูชนิดพันธุ์สัตว์ป่านั้นเพื่อดำเนินการปล่อยคืนสู่ธรรมชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาชนิดและจำนวนของสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ที่อยู่ในความครอบครองของประชาชน ซึ่งมีการแจ้งขึ้นทะเบียนไว้กับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ระหว่างปี พ.ศ. 2551 - 2560
2. ศึกษาการกระจายการครอบครองชนิด จำนวน และมูลค่าของสัตว์ป่าคุ้มครองที่ทางราชการอนุญาตให้เพาะเลี้ยงที่อยู่ในความครอบครองของประชาชน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เน้นการศึกษาชนิดและจำนวนของสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ ที่มีการแจ้งขึ้นทะเบียนไว้กับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตลอดจนกระจายการครอบครองชนิด จำนวน และมูลค่าของสัตว์ป่าดังกล่าว ซึ่งทางราชการได้อนุญาตให้เพาะเลี้ยงที่อยู่ในความครอบครองของประชาชน โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ ระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2560 จำรวนรวม 10 ปี

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) เพื่อศึกษาชนิดและจำนวนของสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ที่มีการแจ้งขึ้นทะเบียนไว้ กระจายการครอบครองชนิด จำนวน และมูลค่าของสัตว์ป่าดังกล่าว

2. ขั้นตอนการวิจัย

ใช้สถิติอย่างง่ายในการแจกแจงข้อมูลสัตว์ป่าที่รวบรวมได้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำมาจำแนกและเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายชนิด รายกลุ่ม รายปี และรายภูมิภาค รวมถึงวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของข้อมูลที่ได้โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนชนิดสัตว์ป่า จำนวนสัตว์ป่า และจำนวนผู้แจ้งขึ้นทะเบียน จากข้อมูลของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 - 2560 โดยมีการแบ่งประเภทของสัตว์ป่าออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์จำพวกนก และสัตว์เลื้อยคลาน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 นำข้อมูลจำนวนชนิดสัตว์ป่า จำนวนสัตว์ป่า จำนวนผู้แจ้งขึ้นทะเบียน และจำนวนกลุ่มของสัตว์ป่า มาจำแนกเป็นรายปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 - 2560 และรายภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคใต้ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทั้งรายปีและในแต่ละภูมิภาค ตามจำนวนชนิดสัตว์ป่า จำนวนสัตว์ป่า จำนวนผู้แจ้งขึ้นทะเบียน และจำนวนกลุ่มของสัตว์ป่า โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาอธิบายข้อมูล

4.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการแจ้งขึ้นทะเบียนสัตว์ป่าตามจำนวนชนิดสัตว์ป่า จำนวนสัตว์ป่า จำนวนผู้แจ้งขึ้นทะเบียน และจำนวนกลุ่มของสัตว์ป่า ตามรายปีและภูมิภาคโดยใช้ ANOVA

4.3 นำข้อมูลจำนวนชนิดสัตว์ป่า จำนวนสัตว์ป่า และจำนวนกลุ่มของสัตว์ป่า มาคำนวณหามูลค่าตามรายปีและภูมิภาค โดยการศึกษาครั้งนี้มีการคำนวณราคาของสัตว์ป่าแต่ละชนิดตามราคาพ่อแม่ พันธุ์สัตว์ป่าที่กำหนดโดยกลุ่มงานเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2551)

4.4 อธิบายและสรุปผลข้อมูลในรูปแบบค่ามาก-น้อย ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยจำนวนชนิดสัตว์ป่า จำนวนสัตว์ป่า จำนวนผู้แจ้งขึ้นทะเบียน และจำนวนกลุ่มของสัตว์ป่าตามรายปีและภูมิภาค

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง "สถานภาพของสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ที่อยู่ในความครอบครองของประชาชนระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2560" ผู้วิจัยได้ผลการศึกษาไว้ดังนี้

จำนวนชนิดสัตว์ป่าที่มาแจ้งขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 44 ชนิด จากทั้งหมด 52 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 84.62 โดยเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม จำนวน 7 ชนิด นก 34 ชนิด และสัตว์เลื้อยคลาน 3 ชนิด คิดเป็นร้อยละ 87.50, 85, และ 75 ตามลำดับ โดยชนิดที่มาแจ้งมากที่สุดคือ นกปรอดหัวโขน 20,403 ตัว ถัดมามาเป็นงูหลาม 10,370 ตัว และงูเหลือม 4,484 ตัว คิดเป็นร้อยละ 73.56 69.35, และ 29.99 ตามลำดับ ส่วนชนิดที่มาแจ้งน้อยที่สุดคือ นกเอี้ยงหงอน 1 ตัว ถัดมาเป็นนกกระทาดงอกสีน้ำตาล นกกระทาดงปักษ์ใต้ นกกระทาดงจันทบูรณ์ ชนิดละ 2 ตัว และเป็ดคับแค นกเอี้ยงสาลิกา ชนิดละ 4 ตัว คิดเป็นร้อยละ 0.004, 0.007, และ 0.014 ตามลำดับ

จำนวนสัตว์ป่าที่มาแจ้งขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 43,376 ตัว เฉลี่ยปีละ 4,338 ตัว โดยเป็นนกมากที่สุด 27,735 ตัว ถัดมาเป็นสัตว์เลื้อยคลาน 14,954 ตัว และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 687 ตัว คิดเป็นร้อยละ 63.94, 34.48 และ 1.58 ตามลำดับ โดยภาคเหนือมีการแจ้งขึ้นทะเบียนสัตว์ป่ามากที่สุด 14,600 ตัว คิดเป็นร้อยละ 33.66 ถัดมาเป็นภาคกลาง 12,893 ตัว และภาคใต้ 6,601 ตัว คิดเป็น ร้อยละ 29.72 และ 15.22 ตามลำดับ ส่วนภาคตะวันออกมีการแจ้งขึ้นทะเบียนน้อยที่สุด 1,790 ตัว คิดเป็นร้อยละ 4.13 และสาเหตุที่ประชาชนมีการแจ้งนกเป็นปริมาณมากนั้น เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นประเภทนกที่มีสีสันสวยงาม เช่น ไก่ฟ้าหลังขาว ไก่ฟ้าพญาลอ ฯลฯ มีเสียงไพเราะ เช่น นกปรอดหัวโขน นกกางเขนดง หรือเป็นชนิดที่มีความแปลกตา เป็นต้น และถัดมาเป็นสัตว์เลื้อยคลานจำพวกงูเหลือมและงูหลาม เนื่องจากเป็นที่นิยมในการนำหนังมาทำเป็นเครื่องหนังและเครื่องประดับต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลายในอุตสาหกรรมเครื่องหนังไทย (สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับปริมาณการส่งออกหนังงูของประเทศไทยที่มีปริมาณการส่งออกมากกว่าหนังงูชนิดอื่น (สำนักเลขาธิการไซเตส, 2008-2017)

จำนวนผู้แจ้งขึ้นทะเบียนสัตว์ป่าทั้งสิ้น 1,996 ราย เป็นบุคคลธรรมดา จำนวน 1,992 ราย โดยมีการแจ้งขึ้นทะเบียนสัตว์ป่า 31,153 ตัว ส่วนที่เหลืออีก 4 ราย เป็นนิติบุคคล ประกอบด้วย บริษัท 2 ราย ห้างหุ้นส่วน 1 ราย และหน่วยงานรัฐ 1 ราย โดยมีการแจ้งขึ้นทะเบียนสัตว์ป่า 12,223 ตัว ในจำนวนนี้เป็นสัตว์เลี้อยคลานมากที่สุด 12,006 ตัว เนื่องจากมีการเพาะเลี้ยงงูเหลือมและงูหลามในรูปแบบฟาร์มขนาดใหญ่ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย โดยภาคใต้มีผู้มาแจ้งขึ้นทะเบียนมากที่สุด จำนวน 495 ราย ถัดมาเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 478 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.80 และ 23.95 ตามลำดับ ส่วนภาคตะวันออกมีจำนวนผู้มาแจ้งขึ้นทะเบียนน้อยที่สุด 231 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.57

มูลค่าของสัตว์ป่าที่มาแจ้งขึ้นทะเบียนคิดเป็นเงินทั้งสิ้น 32,989,825 บาท โดยนกมีมูลค่ามากที่สุด 16,671,625 บาท ถัดมาเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 9,319,600 บาท และสัตว์เลี้อยคลาน 6,998,600 บาท โดยกวางป่ามีมูลค่ามากที่สุด 8,520,000 บาท ถัดมาเป็นงูหลาม 5,185,000 บาท และนกปรอดหัวโขน 4,080,600 บาท ส่วนนกเอี้ยงหงอนมีมูลค่าน้อยที่สุด 75 บาท ถัดมาเป็นนกเอี้ยงสาลิกา 300 บาท และนกกางเขนบ้าน 1,200 บาท ในขณะที่กวางป่ามีราคาเฉลี่ยมากที่สุด 30,000 บาท/ตัว ถัดมาเป็นนกหว้า นกแว่นสีน้ำตาล และไก่ฟ้าหางลายขวาง ที่มีราคาเฉลี่ย 20,000 บาท/ตัว และไก่ฟ้าหน้าเขียว มีราคาเฉลี่ย 15,000 บาท/ตัว ส่วนนกเอี้ยงสาลิกาและนกเอี้ยงหงอน มีราคาเฉลี่ยน้อยที่สุด 75 บาท/ตัว ถัดมาเป็นไก่ป่า 125 บาท และนกกางเขนบ้าน 150 บาท นอกจากนี้ ภาคตะวันตกมีมูลค่ารวมของสัตว์ป่ามากที่สุด 7,998,650 บาท ซึ่งใกล้เคียงกับภาคกลางและภาคเหนือ ซึ่งมีมูลค่ารวมรองลงมา 7,690,450 บาท และ 7,343,425 บาท ตามลำดับ ส่วนภาคตะวันออกมีมูลค่าน้อยที่สุด 2,045,625 บาท

สัตว์ป่าที่มีการแจ้งขึ้นทะเบียนทุกชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ ในจำนวนนี้ 27 ชนิด มีสถานภาพทางการอนุรักษ์ (IUCN Red List) อยู่ในกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่ำต่อการสูญพันธุ์ (Least Concern) ถัดมาเป็นกลุ่มที่เกือบอยู่ในข่ายใกล้การสูญพันธุ์ (Vulnerable species) และกลุ่มที่เกือบอยู่ในข่ายเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ (Near Threatened) ซึ่งมีจำนวนกลุ่มละ 7 ชนิด ตามมาด้วยกลุ่มที่ใกล้การสูญพันธุ์ (Endangered species) มีจำนวน 2 ชนิด คือ เนื้อทราย และนกยูง ส่วนกลุ่มสุดท้ายเป็นกลุ่มที่ไม่มีข้อมูลเพียงพอ (Data Deficient) มีจำนวน 1 ชนิด คือ กระจงเล็ก ทั้งนี้สัตว์ป่าดังกล่าวส่วนใหญ่ จำนวน 26 ชนิด ไม่อยู่ในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญา CITES ซึ่งไม่มีมาตรการเกี่ยวกับใบอนุญาตมาบังคับใช้ในการส่งออก ส่วนที่เหลืออีก 18 ชนิด อยู่ในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญา CITES บัญชีหมายเลข 1จำนวน 1 ชนิด คือ เนื้อทราย ซึ่งเป็นกลุ่มสัตว์ป่าที่ใกล้การสูญพันธุ์ บัญชีหมายเลข 2 จำนวน 14 ชนิด และบัญชีหมายเลข 3 จำนวน 2 ชนิด คือ ชะมดเช็ด และไก่ฟ้าหลังเทา ซึ่งเป็นกลุ่มสัตว์ป่าที่มีความเสี่ยงต่ำต่อการสูญพันธุ์

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของจำนวนชนิดสัตว์ป่า จำนวนสัตว์ป่า จำนวนผู้แจ้งขึ้นทะเบียน และกลุ่มของสัตว์ป่า พบว่า ค่าเฉลี่ยของจำนวนชนิดสัตว์ป่า ค่าเฉลี่ยของจำนวนสัตว์ป่า ค่าเฉลี่ยของจำนวนผู้มาแจ้ง

ขึ้นทะเบียน และค่าเฉลี่ยของกลุ่มของสัตว์ป่าที่มาแจ้งขึ้นทะเบียน ในแต่ละปีและรายภูมิภาค ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

อภิปรายผล

จากการศึกษาสถานภาพของสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ที่อยู่ในความครอบครองของประชาชนระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2560 ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการศึกษาไว้ดังนี้

ด้านวิถีชีวิตและวัฒนาธรรมในท้องถิ่น: ประชาชนส่วนใหญ่มีความนิยมหรือสนใจการเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าชนิดที่มีความคุ้นเคย มีความรู้และประสบการณ์ในการเพาะเลี้ยง และจัดหามาได้โดยง่าย โดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์ป่าที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมท้องถิ่น อาทิ ภาคใต้นิยมเลี้ยงนกปรอดหัวโขนและนกกางเขนดง เป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีการจัดเทศกาลแข่งขัน/ประชันเสียงร้องของนกดังกล่าวอยู่เป็นประจำและแพร่หลายในพื้นที่ จึงถือว่าเป็นโอกาสที่ดีในการสร้างความรู้ความเข้าใจ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์และสร้างความตระหนักรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าให้เป็นไปตามข้อกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้สามารถอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าได้ยั่งยืนอย่างแท้จริง

ด้านมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ: ในการที่ประชาชนมีความสนใจในการเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าเพื่อวัตถุประสงค์ในเชิงพาณิชย์มากยิ่งขึ้น และให้ความร่วมมือในการแจ้งขึ้นทะเบียนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจด้านสัตว์ป่าโดยเล็งเห็นถึงคุณค่าทั้งในเชิงอนุรักษ์และมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สามารถก่อให้เกิดการสร้างงานอาชีพและเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญแก่ประชาชนหรือในระดับประเทศได้ในอนาคต ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยมีการส่งออกสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ในปริมาณที่ค่อนข้างน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคอาเซียน (สำนักเลขาธิการไซเตส, 2008-2017)

ด้านการอนุรักษ์และลดภัยคุกคามเกี่ยวกับสัตว์ป่า: การเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าเพื่อเป้าหมายในเชิงเศรษฐกิจก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันกับการอนุรักษ์สัตว์ป่าในธรรมชาติ และถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการรักษาชนิดพันธุ์และสายพันธุ์สัตว์ป่าให้คงอยู่ รวมถึงช่วยลดปัญหาการคุกคามสัตว์ป่า หรือการลักลอบการค้าสัตว์ป่าที่ผิดกฎหมายได้อีกช่องทางหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการลดลงของการตรวจยึดสัตว์ป่าของกลาง จากสัตว์ป่า 30,369 ตัว ซากสัตว์ป่า 1,309 กิโลกรัม ในปี พ.ศ. 2554 เป็นสัตว์ป่า 4,851 ตัว ซากสัตว์ป่า 736 กิโลกรัม ในปี พ.ศ. 2560 (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2552-2560) หรือแม้กระทั่งการปล่อยสัตว์ป่าคืนสู่ธรรมชาติหรือการฟื้นฟูสัตว์ป่าบางชนิดที่อยู่ในสภาวะการณ์ที่สุ่มเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ให้กลับคืนมาอยู่ในสถานะที่มีความปลอดภัยต่อชนิดพันธุ์อีกครั้ง

ข้อเสนอแนะ

1. มีสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่เพาะพันธุ์ได้อีกหลายชนิดที่ยังมีการแจ้งขึ้นทะเบียนค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะกลุ่มสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม หรือยังไม่มีการแจ้ง เช่น กลุ่มนกหกเล็ก (นกแก้วขนาดเล็ก ลำตัวมีสีเขียวสด) อาจเนื่องมาจากไม่เป็นที่นิยมในการเพาะเลี้ยง ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด หรือความยุ่งยาก/ซับซ้อนในการเพาะขยายพันธุ์ ดังนั้น กรมอุทยานแห่งชาติ ฯ ต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งจากภาคประชาชนและหน่วยรัฐที่เกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์ จัดหาพ่อแม่พันธุ์ ถ่ายทอดองค์ความรู้ จัดหาตลาดรองรับ และอำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ เพื่อช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการเพาะเลี้ยงให้มากขึ้น

2. ควรมีการสำรวจความต้องการของประชาชน และ/หรือตลาด พร้อมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในหลายภาคส่วน เช่น นักวิชาการ นักอนุรักษ์ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน ฯลฯ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบในการตัดสินใจและให้ความสำคัญทั้งในแง่เศรษฐกิจและการอนุรักษ์ ในการกำหนดชนิดพันธุ์สัตว์ป่าหรือกลุ่มสัตว์ป่าที่มีความเหมาะสมสำหรับการเพาะเลี้ยงเชิงเศรษฐกิจ เพื่อสร้างรายได้แก่ประชาชนและช่วยลดการคุกคามสัตว์ป่าและอนุรักษ์สายพันธุ์ในธรรมชาติได้อีกทางหนึ่งด้วย รวมถึงการแก้ไขระเบียบ/กฎหมายเพื่อเพิ่มเติมชนิดพันธุ์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสถานภาพของชนิดพันธุ์และสถานการณ์การอนุรักษ์ในปัจจุบัน

3. จัดทำและปรับปรุงระบบฐานข้อมูล/การจัดเก็บข้อมูลการแจ้งครอบครองสัตว์ป่าให้มีประสิทธิภาพและมีข้อมูลเป็นปัจจุบันเพิ่มมากขึ้น โดยเน้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาปรับใช้ในการบริหารจัดการและการจัดเก็บข้อมูล เช่น การรับแจ้งขึ้นทะเบียนแบบออนไลน์ การกระจาย/เพิ่มจุดรับแจ้ง หรือการลดขั้นตอนต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็น เป็นต้น รวมถึงเพื่อความสะดวกในการสืบค้นและนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนด้านการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า หรือบริหารจัดการด้านสัตว์ป่าทั้งในและนอกถิ่นอาศัย ในภาพรวมของประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมป่าไม้. (2535). **พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535.** กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2551, กันยายน 18). **ประกาศเรื่อง การกำหนดราคาสัตว์ป่า.**

_____. (2551-2560). **ข้อมูลสถิติอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.** กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

_____. (2552). **การจำแนกชนิดของหนังงูที่นิยมใช้ในอุตสาหกรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

กฎกระทรวงกำหนดชนิดของสัตว์ป่าคุ้มครองให้เป็นสัตว์ป่าชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ พ.ศ. 2546. (2546, มิถุนายน 27). **ราชกิจจานุเบกษา,** น. 1-2.

กฎกระทรวงกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2546. (2546, สิงหาคม 1). **ราชกิจจานุเบกษา**, น. 1-2.

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การขอและการออกใบอนุญาตในการเพาะพันธุ์สัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง การครอบครอง และการนำเคลื่อนที่เพื่อการค้าซึ่งสัตว์ป่าคุ้มครองและซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง และการค้าสัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าคุ้มครองและผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2551. (2551, มกราคม 28). **ราชกิจจานุเบกษา,** น. 6-19.

กฎกระทรวงกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556. (2556, เมษายน 26). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 6-7.

กฎกระทรวงกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558. (2558, มกราคม 13). **ราชกิจจานุเบกษา,** น. 10-11.

กฎกระทรวงกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561. (2561, กรกฎาคม 3). **ราชกิจจานุเบกษา,** น. 13-15.

ธนิดา แจ้งสุทิมล. (2550). **ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ในการกำหนดชนิดสัตว์ป่าบางชนิดให้เป็นสัตว์ป่าที่เพาะพันธุ์ได้.** (สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562. (2562, พฤษภาคม 29). **ราชกิจจานุเบกษา,** น. 104-144.

CITES Secretariat International Environment House. (2020). **Checklist of CITES Species**. Retrieved October 10, 2020, from http://checklist.cites.org/#/en.

International Union for Conservation of Nature and Natural Resources. (2017). **The IUCN Red List of Threatened Species version 2017-3**. Retrieved May 10, 2018, from http://www.iucnredlist.org/.